

NILS JOHAN RUD (1908 - 1993)

Nils Johan Rud hadde en imponerende rik og mangfoldig litterær produksjon bak seg da han døde, men så ligger det også 62 år mellom den første og siste boken hans. Og han var stadig like opptatt av fruktbarhet, skapelsesmysteriet, Eros og naturens krefter.

Nils Johan Rud kom fra Ringsaker, men han var ikke bondesønn. Faren solgte landbruksmaskiner. Allerede 15 år gammel måtte Nils Johan ut i arbeidslivet da faren ble alvorlig syk, og gjennom en rekke forskjellige jobber fikk han en svært variert erfaringsbakgrunn. Skrive gjorde han fra tidlig alder, for ukeblader, julehefter og aviser. 20 år gammel fikk han utgitt sin første guttebok, fire år senere ble han redaktør for Arbeidermagasinet, det som senere ble til Magasinet For Alle, til slutt bare Magasinet. Og det er i denne stillingen han har gjort den innsatsen som har skaffet ham et stort navn, som fødselshjelper for norske forfattere. Han hadde et skarpt blikk for talent, og her fikk de spalteplass, de nye og ukjente: Omre, Prøysen, Mykle, Rongen, Kåre Holt. Å bla seg gjennom Arbeidermagasinet fra 1930-årene er en litterær fest. Dessuten er en rekke fremragende illustratører med på å befeste preget av kvalitet, ikke minst Kaare Espolin Johnson. Uttallige norske forfattere er dypt takknemlige for den hjelpen Rud har gitt dem.

Hele tiden – hvordan han enn fikk tid til det – skrev Rud bøker selv også. Novellene hans blir i litteraturhistorien karakterisert som noe av det beste som er skrevet på norsk, og en bok som "Jeg er ingen proletar" kan måle seg med f.eks. Falladas beste ting i samme genre. Ruds hovedverk er "Jakten og kvinnen", tett av naturopplevelser, erotikk og mystikk. Den kom i ny utgave, illustrert av søsteren, Borghild Rud, til hans 70-års dag.

Nils Johan Ruds bøker er ikke sjeldne og ikke dyre, men de er farlig mange og kan være et spennende samleobjekt. Barneøkene er – som alle barneøkene – svært vanskelig å finne i pen stand og vil kanskje koste 3-400 kroner. De øvrige tingene er enda billigere, selv med smussomslag.

NILS JOHAN RUDS FØRSTEUTGAVER:

- 1928: Gutter på skoggang. En fortelling om to gutters liv i frisk luft, skog og mark. Aschehoug.
Innbinding: Kartonasje, tegnet av Joachim Grøgaard.* Forlagsbind i to varianter:
A. Med forlagsannonser på bakdekkelen.
B. Med blank bakdekkel.
- 1929: Speidersaga. Litt om landsens speidergutter. Windju Simonsen.
Innbinding: Kartonasje, tegnet av K. Dahl.
- 1930: Karsemne. Guttefortelling. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Trygve M. Davidsen. Kartonasje med samme utstyr.
- 1931: Skougumslottet. Damm & Søn.
Innbinding: Kartonasje, tegnet av Eiv(ind) N(ielsen).
- 1933: Vi skal ha et barn. Roman. Fram Forlag.
Innbinding: Omslag, tegnet av Frode Rinnan.* Helsjirtingbind.
Boken var tidligere samme år blitt utgitt på svensk i Stockholm av P.A. Norstedt & Söner.
- 1934: Så stjeler vi et fattighus. Roman. Tiden.
Innbinding: Omslag, tegnet av Kaare Espolin Johnson. Helsjirtingbind.
- [1934]: Tusser og troll og andre eventyr. Illustrert av Chrix Dahl. Damm & Søn.
Innbinding: Kartonasje, tegnet av (Harald) Damsleth.
- 1935: Jeg er ingen proletar. Roman. Tiden.
Innbinding: Omslag, tegnet av Tore Deinboll. Helsjirtingbind. I noen eksemplarer er foromslaget medbundet.
- 1936: Alle tiders største. Roman. Tiden.
Innbinding: Omslag, med fotomontasje signert av Thor Wiborg. Helsjirtingbind.

- 1937: Han tør ikke være alene. Tiden.
Innbinding: Omslag, typografisk. Helstriebind. Helsingringbind.
- 1939: Jakten og kvinnen. Tiden.
Innbinding: Omslag, tegnet av Borghild Rud. Hellerretsbind. Helsingringbind.
- 1940: Godt mot, menneske. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Borghild Rud. Helsingringbind.
- 1941: Drivende grenser. Roman. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Borghild Rud. Pappbind.
- 1945: Fri jord. (Noveller illustrert av Borghild Rud). Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Borghild Rud. Pappbind med foromslag medbundet.
- 1947: Fredens sønner. Roman. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Borghild Rud. Pappbind. I en del eksemplarer er omslaget medbundet.
- 1948: Kvinner i advent. Roman. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Borghild Rud. Pappbind.
- 1949: Vi var jordens elskere. Roman. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Borghild Rud. Pappbind.
- 1951: Markus og bålene. Roman. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Borghild Rud. Sjirtingryggbind med for- og bakomslag medbundet.
- 1952: Både vinter og vår. Noveller. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Borghild Rud. Sjirtingryggbind.
- 1954: Piggtråden blomstrer. Roman. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Georg Barsgård. Sjirtingryggbind. I noen eksemplarer er begge omslag medbundet.
- 1955: I eventyrskog. Med tegninger av Borghild Rud. Gyldendal.
Innbinding: Kartonasje, tegnet av Borghild Rud.
- 1957: Oppfordring til dans. Roman. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Trygve Mosebekk. Sjirtingryggbind. I noen eksemplarer er omslaget medbundet.
- 1958: Ettersøkte er atten år. Roman. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Chrix Dahl. Sjirtingryggbind.
- 1959: Det var en lørdag aften. Noveller. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Chrix Dahl. Sjirtingryggbind.
- 1961: Ørretsommer og rypehøst. Illustrert av Omar Andréen. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Omar Andréen. Sjirtingryggbind. I noen eksemplarer er begge omslag medbundet.
- 1963: Min ungdom var en annens. Roman. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Øyvind Hansen. Sjirtingryggbind.
- 1966: Eiréne. Roman. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Hans Normann Dahl. Sjirtingryggbind.

- 1967: Veier for fot. Epistler og historier. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Anisdahl/Christensen. Sjirtingryggbind. I noen eksemplarer er begge omslag medbundet.
- 1969: Eros leker. Noveller. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Ulf Aas. Sjirtingryggbind.
- [1970]: Barna som gikk for å hente våren. Illustrert av Sigrun Sæbø Kapsberger. Barnebladet Magne. (18 bl.)
Innbinding: Kartonasje, tegnet av Sigrun Sæbø Kapsberger.
- 1971: Brønnen. Roman. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av M. Ottar Michalsen. Sjirtingryggbind.
- 1971: Andrik og tønnetrollet. Illustr. av Sigrun Sæbø Kapsberger. Barnebladet Magne. Ikke i NB.
Innbinding: Kartonasje, tegnet av Sigrun Sæbø Kapsberger.
- 1972: Noveller i utvalg. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, typografisk. Sjirtingryggbind.
Inneholder to noveller som ikke er trykt i tidligere samlinger.
- 1972: TV-rømlingen. Illustrert av Sigrun Sæbø Kapsberger. Barnebladet Magne. (14 bl.)
Innbinding: Kartonasje, tegnet av Sigrun Sæbø Kapsberger.
- 1973: Av et halvt hundre år. Gyldendal. Illustrert med fotos.
Innbinding: Omslag, tegnet av Borghild Rud. Sjirtingryggbind.
- 1974: Ole Soppnisse. Tegnet av Borghild Rud. (16 bl.) Gyldendal.
Innbinding: Kartonasje, tegnet av Borghild Rud.
- 1975: Evjene. Roman. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Hans Normann Dahl. Sjirtingryggbind.
- 1976: Alf Prøysen. Tiden. (Tidens emnehefter). Illustrert med fotos.
Innbinding: Omslag med foto av Alf Prøysen på foromslaget.
- 1977: Det spøker på gamle tun. Med Jacob B. Bull. 16 s. (Særtrykk av forord i Jacob B. Bull "Romaner og folkelivsskildringer"). Gyldendal, Oslo 1977).
Innbinding: Kombinert omslag og tittelblad.
- 1978: Kong Speardes. Særtrykk av introduksjon til Alf Prøysens verker. Tiden.
Innbinding: Kombinert omslag og tittelblad.
- 1978: Gå hvor du har drømt. Roman. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Mona Berge. Sjirtingryggbind.
- 1980: Stifinnere. Fortellinger. Illustrert av Gro Eriksson. Fabritius.
Innbinding: Kartonasje, tegnet av Gro Eriksson.
- 1980: Breen blomstrer. Samtaler over min skigard. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Ingunn van Etten.
- 1982: Ekko i det gamle tun. Roman. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Judith Allan. Sjirtingryggbind.

- 1985: Fra alder til alder. Epistler og historier. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Ingunn van Etten.
- 1986: Spinnehjulet. Roman. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Borghild Rud. Sjirtingryggbind.
- 1987: Arthur Omre 1887-1987. En skisse. Tegn. Hans Jørgen Vik. Dyring Grafiske AS, Porsgrunn.
Innbinding: Omslag, med fotografi av Omre.
- 1988: Det har ventet på deg. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Ida Elisabeth Jørgensen. Sjirtingryggbind.
- 1990: Gammel manns Høysang. Noveller. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Arne Nøst. Pappbind.

Etter Nils Johan Ruds død er utgitt:

- 1993: En fremmed i speilet. Roman.
Innbinding: Pappbind med vareomslag tegnet av Kjersti Lofthaug.

Vi nevner også følgende bøker hvor Nils Johan Rud har vært innsamler og redaktør av stoffet:

"På folkemunne" utkom med 33 samlinger i årene 1955-83. Rud redigerte samtlige. "Gjester" var bl.a. Johan Falkberget, Sigurd Lybeck og Kjell Aukrust. De fleste av samlingene er illustrert av Kjell Aukrust, Trygve Mosebekk, Audun Hetland eller Johan P. Fongen. Utgiver: Forlaget For alle. Heftene er på 64 sider, noen få på 48.

- 1989: Eros på folkemunne. Cappelen. Illustrert av Audun Hetland.
Innbinding: Kartonasje, tegnet av Hetland.
- 1990: Folk på folkemunne. Cappelen. Illustrert av Hans Østeng.
Innbinding: Kartonasje, tegnet av Østeng.
- 1991: Det muntre Norge - på folkemunne. Cappelen. Illustrert av Hans Østeng.
Innbinding: Kartonasje, tegnet av Østeng.
- 1992: Vår egen humor - på folkemunne. Cappelen. Illustrert av Hans Østeng.
Innbinding: Kartonasje, tegnet av Østeng.